

บทสรุป

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงเป็นรัตนกวีซึ่งได้รับการยกย่องมากที่สุดองค์หนึ่งในบรรดากวีสำคัญของไทยสมัยอยุธยา แม่หลักฐานทางวรรณคดีที่เหลืออยู่จะแสดงว่า พระศรีมโหสถเป็นผู้ริเริ่มแต่งกาพย์ห่อโคลงขึ้น แต่กาพย์ห่อโคลงพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ซึ่งเกิดขึ้นภายหลัง กลับได้รับการยกย่องและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย กาพย์ห่อโคลงของพระองค์เป็นคำประพันธ์ที่มีรูปแบบ มีเอกลักษณ์และเป็นที่ยอมรับต่อมา นอกจากนี้ การจัดวางกาพย์และโคลงในรูปใหม่ที่เรียกกันว่ากาพย์เห่เรือของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ก็เป็นความสำเร็จอีกประการหนึ่งของพระองค์ คือกาพย์เห่เรือได้รับความนิยมจากผู้อ่าน ผู้ฟังและจากกวีซึ่งใช้คำประพันธ์ชนิดนี้เป็นแบบอย่าง กาพย์เห่เรือได้รับความนิยมยิ่งกว่ากาพย์ห่อโคลงเสียอีก ทั้งนี้เพราะลักษณะเด่นในทางกวีนิพนธ์ซึ่งทรงใช้ในบทพระนิพนธ์ของพระองค์นั่นเอง

จากการศึกษาบทพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทั้งกาพย์ห่อโคลงและกาพย์เห่เรือ ผู้วิจัยได้พบว่า บทพระนิพนธ์ประกอบด้วยลักษณะเด่น 3 ประการใหญ่ ๆ คือ

ประการแรก คือเด่นด้วยลักษณะสัมผัส ซึ่งผู้วิจัยเรียกว่า สัมผัสเด่น อันมีทั้งสัมผัสเด่นประเภทสระ และสัมผัสเด่นประเภทพยัญชนะ ดังนี้

สัมผัสเด่นประเภทสระ

ลักษณะสัมผัสเด่นนี้คล้ายกับสัมผัสใน ต่างกันเพียงว่าสัมผัสในนั้น จะปรากฏในที่ใดที่มีใจตำแหน่งสัมผัสบังคับ และมีใจจำกัดว่าต้องเป็นเพียงสัมผัสสระหรือสัมผัสพยัญชนะ แต่สัมผัสเด่นประเภทสระที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรกำหนดขึ้นนั้น เป็นสัมผัสสระแต่อย่างเดียว และจะปรากฏในตำแหน่งที่แน่นอน คือ ไม่ว่ากาพย์หรือโคลง สัมผัสเด่นประเภทสระนี้จะปรากฏในตำแหน่งที่ 2 กับตำแหน่งที่ 3 วรรคหน้า ทั้งบาทเอกและโทของกาพย์ และวรรคหน้าของโคลง นอกจากนี้สัมผัสเด่นประเภทสระยังปรากฏในกาพย์ตำแหน่งต่อไปนี้คือ มีสัมผัสในตำแหน่งที่ 3 กับตำแหน่งที่ 4 วรรคหลังทั้งบาทเอกและบาทโท และสัมผัสเด่น

ประเภทสระในระหว่างคำสุดท้ายวรรคหน้ากับคำต้นของวรรคหลังในบาทโท เจ้าฟ้าธรรม-
ชิเบศรทรงใช้สัมผัสเด่นประเภทสระในบาทโท โดยเฉพาะในวรรคหลังบาทโทของกาพย์
สัมผัสเสมอยิ่งกว่าสัมผัสเด่นในตำแหน่งอื่น ๆ ซึ่งในวรรคหลังบาทโทนี้ตามลักษณะคำประพันธ์
ประเภทกาพย์นั้นมิได้กำหนดสัมผัส ไม่ว่าจะบังคับหรือไม่ การที่ทรงเพิ่มสัมผัสในตำแหน่งนี้และ
สัมผัสระหว่างวรรคบาทโท ได้ทำให้กาพย์มีความไพเราะยิ่งขึ้น และเป็นแบบอย่างแก่กวี
รุ่นหลังต่อมา

สัมผัสเด่นประเภทพยัญชนะ

ลักษณะเด่นของสัมผัสนี้จะปรากฏในโคลง คือเป็นสัมผัสพยัญชนะระหว่างคำสุดท้าย
ของวรรคหน้ากับคำต้นของวรรคหลังในโคลงบาทเดียวกัน และสัมผัสเด่นประเภทพยัญชนะ
ระหว่างคำแรกกับคำหลังของวรรคหลังในบาทเดียวกัน และก็เช่นเดียวกับลักษณะสัมผัสเด่น
ประเภทสระ คือกวีสมัยหลังได้ยึดถือเป็นแบบฉบับในการแต่งโคลงต่อมา

ประการที่สอง บทพระนิพนธ์ประเภทกาพย์ห่อโคลงและกาพย์เห่เรือนี้ คือเด่นด้วย
การที่ทรงเลือกสรรคำที่เป็นคำไทยง่าย ๆ แต่มีความหมายแจ่มแจ้ง ทรงเลือกใช้คำได้ตรง
ความหมายตามที่ต้องพระประสงค์ ทรงสามารถใช้คำกริยาหลายคำเรียงซ้อนกัน โดยคำ
กริยาเหล่านั้นล้วนชัดเจน ทำให้เห็นภาพพจน์ และยังทรงสามารถเลือกสรรคำที่กระชับใจ
ผู้อ่าน ผู้ฟังได้อย่างคืออีกด้วย

ประการที่สาม ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของบทพระนิพนธ์กาพย์ห่อโคลงและ
กาพย์เห่เรือก็คือ จินตนาการและอารมณ์สะเทือนใจที่ปรากฏในบทพระนิพนธ์ ซึ่งไม่ซับซ้อน
แต่ก็เป็นการถ่ายทอดพระทัยแท้ ๆ ของพระองค์ให้เห็นได้ชัด ทำให้ผู้อ่านทุกระดับชั้นสามารถ
เข้าถึงบทพระนิพนธ์ด้วยความซาบซึ้งยิ่ง

ด้วยลักษณะเด่นที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้เอง ที่ทำให้บทพระนิพนธ์กาพย์ห่อโคลงประ-
พาสชาลโคลง กาพย์ห่อโคลงประพาสชาลทองแดง และกาพย์เห่เรือ กลายเป็นวรรณคดีที่
ได้รับการยกย่องมาจนปัจจุบันนี้

การศึกษามหพระนิพนธ์ประเภทภาพหอโคลงและภาพเหเรือนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา
 ในด้านลักษณะเด่นเชิงกวีนิพนธ์ จึงมิได้ศึกษาปัญหาสำคัญที่น่าสนใจอีกหลายประการ เช่น
 เหตุใดพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรจึงมิได้อยู่ในแนวเดียวกัน แต่มีลักษณะคำประพันธ์
 และแนวเรื่องแตกต่างกันไป นอกจากนั้นภาษาที่ใช้ยังต่างไปด้วย ภาษาที่ใช้ในวรรณคดี
 เรื่องพระมลัยคำหลวง และนันทโศภนันทสูตรคำหลวง เป็นภาษาไทยที่ได้รับอิทธิพลภาษา
 บาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาไทยโบราณ ในขณะที่ภาษาในมหพระนิพนธ์ประเภทภาพ-
 หอโคลงและภาพเหเรือเป็นภาษาไทยสัน ๆ ง่าย ๆ แต่ซาบซึ้ง นอกจากนี้พระประวัติ
 ของพระองค์ยังนำศึกษาค้นคว้าเหตุที่วางทรงเป็นถึงกรมพระราชวังบวร ๆ มีพระชะตารุ่งโรจน์
 นก แต่กลับต้องทรงรับราชภัยจนถึงสิ้นพระชนม์ด้วยเรื่องอัสตรี เป็นต้น

ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการศึกษาค้นคว้ามหพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรโดย
 ละเอียดในด้านต่าง ๆ เช่น ศึกษาในเชิงจิตวิทยา เชิงสังคมวิทยา แม้ในเชิงธรรมชาติ
 วิทยา เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาวรรณคดีต่อไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย